

REPRESENTATIONS OF PURIFICATION IN LATIN TERMINOLOGY

Dana Nicola

PhD Student, West University of Timișoara

Abstract: The study treats the terms relating to the purification, which, although there are not synonyms with the adjective purus, they refer to the idea of cleaning, of physical and moral purity or to the opposite of them. The article insists on terms: referring to the physical action of removing dirt, of erasing, of washing, such as: abstergeo, -ēre, -tersi, -tersum, lavo, -āre, lavi, lavatum, limpido, -āre, verro, -ēre, the adjective mundus(3); terms that express the exact opposite, meaning corruption, contamination such as the verbs aspergo, -ēre, spersi, spersum, lino, -ēre, polluo, -ēre, puteo, -ēre, tabeo, -ēre or the substantives caries, -ei(f), cloaca, -ae, deformatio, -onis(f), paedor, -oris(n); terms with a spiritual meaning such as baptizo, -āre, libo, -āre, -avi, -atum, or with moral meaning: pudeo, -ēre; terms that describe the place where the ritual of purification takes place: balineum, -i, thermae, -arum, caldaria, -ae. The end of the work paper refers to the importance of purification in the daily life of the Romans, a fact proven by the multitude of terms that express the idea of purification.

Keywords: cleaning, corruption, dirt, purification, washing

Prezentul studiu zăbovește asupra acelor cuvinte din vocabularul limbii latine care, deși nu pot fi puse în relație de sinonimie cu adjectivul *purus*, termenul de bază al purificării, trebuie amintite în contextul purificării, deoarece fac trimitere la ideea de curățenie, de înlăturare a mizeriei, fie la nivelul mediului înconjurător, fie la nivelul corpului însuși sau la opusul acestora, mai exact la procesul de murdărire, de pângărire.

Astfel, amintim *abstergeo, -ēre, -tersi, -tersum*, verb care are sensul de a șterge, a înlăturare, a face să dispară. Acesta își are etimologia în verbul *tergeo, -ēre, tersi, tersum*, cuvânt vechi și uzual, care înseamnă el însuși a șterge, a curăța, iar cu sensul figurat, mai rar, a corecta și a ispăși. Participiul perfect al acestui verb, *tersus(3)*, a dobândit sensul propriu de *spălat, curat* și pe cel figurat de *șlefuit, îngrijit, elegant, corect*. Derivatul *tersus, -us(m)* arată acțiunea de *spălare, de curățire*. Pornind de la verbul *tergeo* se formează următorii compuși: *circumtergeo, -ēre* cu sensul de a șterge jur împrejur; *detergeo, -ēre*, cu sensul de a îndepărta ștergând, a curăța, a șterge, iar la figurat a curăța, a distruge, a sparge; derivatul său *detersio, -onis(f)* indică procesul de curățire; *extergeo, -ēre*, a curăți ștergând, a șterge; *pertergeo, -ēre*, a șterge bine, a freca. I s-au apropiat ca sens de către gramaticieni substantivele *manete, -is (n), mantelium, -ii*, și *manutergium, -ii*, toate cu sensul de ștergar de mâini, *prosop*.

Aspergo, -ēre, spersi, spersum este un verb care se potrivește contextului dat datorită sensului său figurat, anume, a murdări, a mânji, a stropi. Sensul propriu al acestui verb este a răspândi, a arunca. Substantivul derivat *aspergo, -inis(f)* face referire atât la *stropire*, cât și la *picături*, la *ploaie*, la *val*. Aceste cuvinte au ca etimon verbul *spargo, -ēre, sparsi, sparsum*, un cuvânt vechi și clasic, folosit cu sens propriu sau figurat, cu referire la partea fizică sau la cea morală, a împrăștia, a răspândi, a risipi, a dispersa. În poezie dobândește înțelesul de a acoperi cu un strat, a presăra, a stropi, a scâlta, a uda. Termenul s-a conservat în limbile romanice.

Purificarea este exprimată și de verbul *baptizo*, *-āre*, verb utilizat în limbajul bisericesc, împrumutat din grecescul βαπτίζω, care are sensul de a boteza, adică de a purifica trupul și spiritul prin intermediul botezului. Acest verb împreună cu derivații săi au viețuit în limbile romanice. Derivații săi sunt la fel de importanți în limbajul bisericii: substantivul *baptisma*, *-atis(n)*, *stropire cu apă*, *abluțiune*; *baptista*, *-ae(m)* și *baptizator*, *-oris(m)* îl numesc pe botezător; *baptisterium*, *-ii* este bazinul de scăldat și înot, iar în limbajul religios desemnează locul unde se botează; substantivul *baptizatio*, *-onis* denumește procesul de botezare.

În contextul curățeniei, al purificării trupești se impune să surprindem și locul unde acest proces, acest ritual are loc. Astfel amintim *balineum*, *-i*; *balneum*, *-i*, cuvinte care-și dispută supremația însemnând loc unde are loc curățirea fizică, spălarea trupului, așadar *sala de baie*. Formele de plural *balnea*, *-orum(n)* și *balneae*, *-arum(f)* sunt numele latinești ale băilor publice, importante pentru romani atât din punctul de vedere al igienei, cât și din punct de vedere social, câtă vreme acestea reprezentau un punct important de petrecere a timpului liber grație diverselor activități organizate, dar și datorită posibilității de a crea legături între cetățeni. Forma de plural pare a fi cea dintâi folosită, pe când singularul apare doar în perioada imperială. *Balineum* și *balneum* sunt adesea alăturate, fiind cuvinte vechi și uzuale, ce se regăsesc în limbile romanice. Cuvintele mai sus menționate sunt împrumutate din grecescul τὸ βαλανεῖον, τὰ βαλάνεια, câtă vreme termenul latinesc utilizat în acest sens a fost *lavatrina*¹. Grupul *-ln-* regăsit în *balneum* a fost rar în limba latină, motiv pentru care a și dispărut de timpuriu. Din familia de cuvinte a lui *balineum(balneum)* fac parte și următoarele cuvinte: *balnearius(3)*, cuvânt vechi și clasic, indicând ceea ce ține de baie, pe când pluralul *balnearia*, *-orum* numește localul de baie sau băile. În paralel, regăsim adjectivul *balnearis(3)*, formă tardivă, care are același sens, iar forma de plural *balnearia*, *-ium* exprimă ustensilele utilizate la baie. *Balneator(balneator)*, *-oris(m)* este patronul băilor, băiașul, cuvânt, vechi, întâlnit deja la Plaut, pe care se pare că s-a construit mai târziu *balneo*, *-āre*. *Balneolum*, *-i*, *baliscus*, *-i*, *baie mică*, *balneolae*, *-arum*, cu același înțeles, *balneatus(3)*, *balneaticus(3)*, *balnio*, *-ire*, *balnitor*, *-oris(m)*, fac și ele parte din această familie.

În aceeași ordine de idei amintim substantivul *thermae*, *-arum*, care, asemenea lui *balineae*, *-arum*, este un împrumut grecesc din θερμός, cald, fiind atestat doar în epoca imperială, cu sensul băi cu apă caldă, terme, dar și tavernă cu băuturi calde pe lângă terme. Derivații săi sunt: *thermarius(3)*, *thermulae*, *-arum*, *terme mici*, *thermularius(3)* și compuşii plautini *thermopoto*, *-āre*, a se încălzi cu o băutură caldă, *thermopolium*, *-ii*, tavernă în care se vindeau băuturi calde.

Tot în legătură cu purificarea trupească, cu spălarea trupului amintim *calda*, *-ae*, *apă caldă*; *caldaria*, *-ae*, cameră de baie caldă, baie caldă, căldare; *caldarium*, *-ii*, cameră cu căzi pentru baie caldă, căldare; *caldarius(calidarius)(3)*, de căldură. Toate aceste cuvinte își au etimologia în verbul *caleo*, *-ēre*, *-ui*, cuvânt vechi și uzual, care are atât sens fizic cât și moral, a fi cald, a fi fierbinte, a arde, respectiv a fiebe, cu referire la stările sufletești: a fi neliniștit, a fi înfierbântat, a fi aprins, a arde, cu referire la lucruri abstracte: a fi în toi².

Un substantiv care merită amintit este *caries*, *-ei(f)*, deoarece sensul său s-a extins de la putreziciunea lemnului la orice fel de putreziciune, indicând alterarea, stricarea, râncezirea, putregaiul, adică absența purității și a curățeniei. Derivații acestuia sunt: *carius(3)*, **cariolus(3)*, *cariosus(3)*, *carians*, *-ntis*, o formă târzie, toate având sensul de putrezit, stricat.

¹ Alfred Ernout și Antoine Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine-Histoire des mots*, Retirage de la quatrième édition augmentée d'additions et des corrections par Jacques André, C. Klincksieck, Paris, 2001, p. 65.

² G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1983, p. 154.

Deoarece reprezintă canalul de scurgere al murdăriilor, trebuie amintit și substantivul *cloaca*, -ae, regăsit și sub formele *clouaca* la Varro și în inscripții, *cluaca* la Varro și Sallustius, *cloca*, *claca*, *co(u)acla*, forme mai târzii.³ *Cloaca Maxima* este numele marelui canal de scurgere în Tibru, la Roma. Sensul figurat al lui *cloaca* este acela de *burdihan*. Derivații săi sunt: *cloacalis*(2), indică tot ceea ce ține de *cloacă*; *cloacarium*, -ii, este impozitul pentru întreținerea canalului de scurgere; *cloacarius*, -i, *curățător de hazna*; *Cloacina*(*Clucina*), -ae, *purificatoarea*, epitet al Venerei; *cloacinus*(3), *de cloacă*, *de hazna*; *cloacula*, -ae, *mic canal de scurgere*; *cloaco*, -āre, *a murdări*, *a mânji*, *a infecta*.

Demne de amintit sunt și următoarele cuvinte: *deformatio*, -onis(f), care trimite atât la latura fizică exprimând *deformarea*, *alterarea*, cât și la cea morală, exprimând, la sensul figurat *degradarea*; adjectivul *deformis*(2) înseamnă *urât*, *respingător*, iar cu sensul figurat este utilizat pentru a reda ceva *rușinos*, *scandalos*, *degradant*; *deformitas*, -atis(f) este substantivul utilizat pentru a exprima urâtenia fizică, diformitatea, dar și urâtenia sufletească sau a mediului înconjurător, cu sens figurat substantivul desemnează *rușinea*, *infamia*, *dezonoarea*; adverbul *deformiter* se traduce prin *urât*, *respingător*, *rușinos*, *nedemn*; verbul *deformo*, -āre are sensul propriu de *a desfigura*, *a urâți* și sensul figurat de *a dezonora*, *a înjosi*, *a pângări*. Această familie de cuvinte are ca termen de bază substantivul *forma*, -ae care este bogat în sensuri. Sensul concret este acela de *aspect exterior*, *chip*, *configurație*. Este utilizat de asemenea pentru a exprima ideea de frumusețe, de chip frumos, fiind pus adesea în legătură cu *facies*, *figura* sau *species*.⁴ Forma se mai utilizează pentru a numi o figură reprodusă de genul unei imagini, a unui portret, a unei statui. Uneori se mai regăsește și cu sensul de *tipar*, *calapod*, *stanță*, *cadră*. Cu sens figurat mai înseamnă *formă*, *fel*, *tip*, *gen*, *model*. În filologie forma desemnează *specia*, în retorică *figura*, modul deosebit, în gramatică *formă gramaticală*, în limbajul juridic, *normă*, *regulă*.

Un alt cuvânt cu semnificații în contextul curățeniei trupești și materiale este verbul *lavo*, -āre, *lavi*, *lavatum* și numeroasa sa familie ce conține o varietate de compuși și derivați. *Lavo*, -āre, poate fi atât verb tranzitiv, însemnând *a spăla*, *a scălda*, dar și intransitiv, cu sensul de *a se îmbăia*, *a se scălda*, se mai traduce și prin *a uda*, iar cu sens figurat, *a spăla (îndepărtând)*. Rădăcina înseamnă *a spăla* și stă la baza a două verbe latinești, primul fiind cel mai sus menționat, singurul conservat în limbile romanice, iar al doilea *lavo*, -ēre, *lavi*, *lautus* este utilizat tranzitiv și marchează acțiunea, având aceleași sensuri de *a spăla*, *a îmbăia*, însă este atestat doar în poezie și a sfârșit prin a dispărea.⁵ Printre derivații lui *lavare* se numără *lavabrum*, -i și *labrum*, -i, *sală de baie*; *labellum*, -i, *cadă mică*, *lighean*, *strachină*; *lavacrum*, -i, *baie*, *sală de baie*, *apă de baie*, dar și *botez* și *purificare*; *lavatio*, -onis(f), *spălare*, *îmbăiere*, *baie*, dar și cele necasare pentru baie, baia ca edificiu sau vas de spălat, precum și *botez*; *lavator*, -oris(m) și *lavatorium*, -ii este cel care spală hainele; *lavandaria*, -orum sunt *rufe de spălat*; *lavatura*, -ae, *lavatrina*, -ae, *latrina*, -ae desemnează toate fie *sala de baie* fie *latrina*; *lavasco*, -ēre, *lavito*, -āre, *a scălda*. Seria de compuși și de derivați ai acestora sporesc familia lui *lavo* și, implicit, a termenilor ce fac referire la curățenie: *elavo*, -āre și *eluo*, -ēre, au sensul de *a curăța spălând*, *a spăla*, *a se îmbăia*; *delavo*, -āre, *a spăla*; *circumlavo*, -āre și *circumlavo*, -ēre; *praelavo*, -ēre și *praelavo*, -āre, *a spăla mai înainte*, *sublavo*, -āre, *a spăla dedesubt sau în secret*.

De la cel de-al doilea verb, *lavo*, -ēre, s-a format în perioada imperială, verbul *luo*, *luere*, *a spăla*, *a scălda*. De la *luo* derivă *lutor*, -oris(m), *spălător*, iar dintre numeroșii compuși

³ Alfred Ernout și Antoine Meillet, *Op.cit.*, p. 128.

⁴ *Ibidem*, p. 247

⁵ *Ibidem*, p. 344

enumerăm: *abluo*, -*ere*, *a curăța spălând*, *a spăla*, *a șterge*, *a îndepărta*, *a purifica* fizic sau moral, dar și *a boteza*, sens întâlnit frecvent în limbajul bisericesc. *Ablutio*, -*onis(f)*, derivat al verbului mai sus menționat, desemnează *spălarea*, *purificarea*, *botezarea*; *ablutor*, -*oris(m)* este cel care spală, cel care curăță; *colluo*, -*ere*, *a spăla(curățind)*, *a clăti*, *a uda*, *a scălda* cu derivații *colluvies*, -*ei(f)* cu sensuri ce prezintă interes: *lături*, *scursuri*, *haos*, *mocirlă*, iar în sens tehnic, reuniune a tuturor apelor de spălat, a scurgerilor de ape; *colluvio*, -*onis(f)*, *scursori*, *amestecătură murdară*, *murdărie*; *diluo*, -*ere*, un verb foarte bogat în sensuri: *a strica(spălând)*, *a curăța(spălând)*, *a dizolva*, *a dilua*; *eluo*, -*ere*, *a curăța spălând*, *a spăla*, *a curăța*; *elutio*, -*onis(f)*, *spălare*; *elutrio*, -*are*, cuvânt popular care înseamnă *a spăla*, *a curăța*; *illotus(illutus)*, *nespălat*, *necurățat*; *illutibarbus(3)*, *cu barba murdară*; *illutilis(2)*, folosit pentru a desemna un miros urât ce nu poate fi înlăturat prin spălare; *perluo*, -*ere*, *a spăla bine*, *a curăți spălând*, *a scălda*; *reluo*, -*ere*, *a spăla din nou*; *subluo*, -*ere*, *a spăla dedesubt*, cu derivații *sublucies*, -*ei(f)*, *mocirlă*, sau, cu trimitere la latura fizică, *abcas la picior*, sens reluat de substantivul *sublucium*, -*ii*. Adjectivul verbal provenit din *lavo*, -*ere* cunoaște două forme care cunosc utilizări diferite, sensuri diferite. Astfel, prima formă *lautus* s-a specializat în sensul *curat*, *îngrijit*, *de calitate*, *elegant*, *nobil*, *ales*, *minunat*, *bogat*, *somptuos*. Cea de-a doua formă, *lotus*, are sensul de *spălat*, *îmbăiat*. De aici, *lotio*, -*onis(f)*, *spălătură*; *lotor*, -*oris(m)*, *spălător de rufe*; *lotura*, -*ae*, *spălare*, *curățare*; *lotiolentus(3)*, *lotialis(2)*, *lotiosus(3)*, *lomentum*, -*i* denumesc ceea ce servește pentru spălat, săpunul.

Libo, -*are*, -*avi*, -*atum* și cuvintele derivate și compuse pornind de la sine au o însemnătate religioasă, desemnând acțiuni și ritualuri ce contribuie la purificare, dar care și-au extins sensurile și asupra limbajului profan. Sensul inițial este acela de *a lua o mică parte din ceva*, *a sorbi*, *a gusta*. Un sens potrivit scopului lucrării este acela de *a știrbi*, *a slăbi*, ce face referire la integritatea puterii trupesti, la sănătate. Un alt sens ce prezintă interes este acela de *a aduce o libație în cinstea unui zeu*, *a aduce o jertfă unui zeu*, *a închina zeilor*. Același radical îl regăsim în *libamen*, -*inis(n)*, *libamentum*, -*i*, *libatio*, -*onis(f)*, toate desemnând o ofrandă adusă zeilor, libație; *delibamentum*, -*i*, *libațiune*; *delibo*, -*are*, cu sensul care interesează: *a strica*, *a viola*; *prolibo*, -*are*, *a aduce libație zeilor*; *illibatus(3)* care indică ceea ce este *neștirbit*, *intact*, *neatins*, *nepătat*, *fără cusur*; *illibatio*, -*onis(f)*, *neștirbire*, *nepătare*. Verbul *libo*, -*are* se înrudește cu verbul grecesc *λείβω* care are aceleași sensuri ca și verbul latinesc.⁶

Și *limpido*, -*are* are sensul de *a curăți*. Acesta este un derivat târziu de la adjectivul *limpidus(3)*, care înseamnă *limpede*, *transparent*, el însuși tardiv, câtă vreme primul exemplu apare la Catul. Derivații săi sunt: *limpiditas*, -*atis(f)*, *limpido*, -*inis(f)*, *limpor*, -*oris(m)*, toate cu sensul de *limpezime*, *curățenie*; *elimpido*, -*are*, *a face curat*, *a șterge bine*.

Un alt cuvânt sugestiv este și verbul *lino*, -*ere*, care are primul sens de *a unge*, *a da cu un strat de*, apoi *a acoperi*, *a mânji*, iar la figurat *a pângări*. Derivații și compuzii săi ce prezintă interes sunt: *litus*, -*us(m)*, *ungere*; *litura*, -*ae* interesează pentru sensul de *pată* și *defect fizic*, însemnând inițial *ungere* și *corectură*; *allino*, -*ere*, *a unge*, *a mânji*; *elino*, -*ere*, *a murdări*; *oblino*, -*ere*, *a unge*, *a smoli*, *a mânji*, *a pângări*, *a impregna*; *sublino*, -*ere*, *a unge*, *a mânji*.

Adjectivul *mundus(3)* clarifică și el latura materială a purificării, dar și stilul, având sensul de *curat*, *îngrijit*, *elegant*, *cochet*. Din acest adjectiv derivă: substantivele *mundator*, -*oris(m)*, *mundatrix*, -*icis(f)* este *curățitorul*, *purificatorul*, respectiv *purificatoarea*; adjectivul *mundatorius(3)*, cu aceleași sensuri; adjectivul *mundatus(3)*, însemnând *curat*, *purificat*; adverbul *mundē* exprimă modul *curat*, *plăcut*, *elegant*; substantivul *mundicina*, -*ae* indică mijlocul de

⁶ *Ibidem*, p. 356

curățare; adjectivul compus regăsit la Sf. Augustin *mundicors*, *-rdis*, *cu inima curată*; verbul *mundifico*, *-āre*, *a curăți*, *a purifica*; adverbul *munditore* înseamnă atât *curat*, cât și *decent*; substantivul *munditia*, *-ae* sau *mundities*, *-ei(f)* redă curățenia, ordinea, dar și eleganța, rafinamentul, bunul gust, iar în ceea ce privește stilul: puritatea acestuia; adverbul *mundule* arată ceea ce este *drăguț*, *elegant*; adjectivul *mundulus(3)*, *drăguț*, *cochet*; substantivul *mundus*, *-i* desemnează gătelile, podoabele; verbul *mando*, *-āre* înseamnă și el *a curăța*. Semnalăm și prezența unor forme compuse pornind de la acest adjectiv: verbul *commundo*, *-āre*, *emundo*, *-āre*, ambele cu sensul *a curăța*, *a purifica*. Derivații *emundatio*, *-onis(f)*, *purificare*, *emundator*, *-oris(m)*, *purificator*, se înscriu în același regim; adjectivul *immundus(3)* are înțelesul de *murdar*, forma substantivizată a acestuia la feminin plural *immundae*, *-arum* numește *femeile neîngrijite*; *immundabilis(2)* este ceva ce nu se poate curăți; *immunditia*, *-ae* și *immundities*, *-ei(f)* denumește necurătenia, murdăria, impuritatea; *immundus*, *-i* surprinde lipsa de podoabe.

Verbul *polluo*, *-ēre*, se utilizează cu sens fizic și moral și înseamnă *a murdări(udând)*, *a spurca*, iar la figurat *a pângări*, *a profana*. Toți derivații săi sunt tardivi: adverbul *pollute*, însemnând *cu nerușinare*; *pollutio*, *-onis(f)*, *murdărie*, iar la figurat *pată*, *rușine*, *pollutrix*, *-icis(f)*, *profanatoare*; *pollutus(3)*, îl indică pe cel *corupt*, *vicios*; *impollutus(3)* înseamnă *nepătat*, *nepângărit*.

Verbul *pudeo*, *-ēre*, *a se rușina*, generează o serie de derivați ce se situează în aria purității, integrității și curățeniei morale. În această categorie se integrează: *pudfactus(3)*, *făcut să se rușineze*; *pudendus(3)*, *rușinos*, *dezonorant*; *pudens*, *-ntis*, *care are rușine*, *rezervat*, *onest*, *decent*; *pudenter*, *cu sfială*, *rezervat*, *cu decență*, *pudescit*, *-ēre*, *a începe să se rușineze*; *pudibilis(2)*, *pudibundus(3)*, *rușinos*, *sfios*, dar și *de rușine*, *dezonorant*; *pudice* subliniază modul de a fi sau de a acționa *pudic*, *cast*, *curat*, *onest*, *decent*; *pudicitia*, *-ae*, *pudimentum*, *-i*, surprind pudoarea, curățenia morală, cinstea, virtutea; *Pudicitia* este Pudoarea divinizată; *pudicus(3)* și *pudoratus(3)* se referă la cel *cast*, *cinstit*, *virtuos*; *pudor*, *-oris(m)* exprimă sentimentul de rușine, sfiala, pudoarea, simțul onoarei, cinstea morală, demnitatea, virtutea, dar și opusul tuturor acestora, însemnând în unele contexte *faptă rușinoasă*, *dezonoare*; *dispuget*, *-ēre*, *a-i fi mare rușine*; *expudoratus(3)* și *impudens*, *-ntis* îl arată pe cel *nerușinat*; *impudenter* și *impudice*, *nerușinat*, *fără rușine*; *impudentia*, *-ae* se opune lui *pudentia*, *-ae* și înseamnă *nerușinare*; *impudicitia*, *-ae*, *lipsă de podoare*, *desfrânare*; *impudicus(3)*, *nerușinat*, *depravat*, *desfrânat*; *depudico*, *-āre* înseamnă *a necinsti*; *depudescō*, *-ēre*, *a pierde orice rușine*, *a se rușina de*; *depudet*, *-ēre*, *a nu se rușina*; *suppudet*, *-ēre*, *a se rușina puțin*.

Un substantiv rar, arhaic și poetic ce are sensul de murdărie, jeg, putoare este *paedor*, *-oris(n)*. Din aceeași familie face parte adjectivul *paedidus(3)*, *murdar*, *dezgustător*.

Sugestiv în contextul curățeniei, surprinzând tocmai absența acesteia, este și verbul *puteo*, *-ēre*, *a puți*, *a fi putred* și derivații săi: *putor*, *-oris(m)*, care redă mirosul nesuferit, putoarea; *putidus(3)* surprinde ceea ce este *putred*, *rânced*, *stricat*, *în putrefacție*, *care pute*; cu referire la persoane este folosit ca termen de injurie, *nesuferit*, *ticălos*, *scârbos*; când vorbește despre stil: *afectat*, *pretențios*, *pedant*; *putidulus(3)*, *afectat*, *nesuferit*; *putidiusculus(3)*, *puțin cam săcâitor*, *plictisitor*; *putesco*, *-ēre* este un verb expresiv, tradus prin *a putrezi*, *a se descompune*, *a se strica*; *puter(3)*, *putridus(3)* sunt echivalentul lui *putred*, *intrat în descompunere*, dar și al lui *moale*, *sfârâmicios*, *fleşcăit*; *putide*, *nesuferit*, *afectat*, *pedant*; *putramen*, *-inis(n)* și *putrefactio*, *-onis(f)* surprind procesul de *putreziciune*, *putrefacție*; *putredo*, *-inis(f)*, pe lângă *putreziciune*, indică și *cangrena*; *putrefacio*, *-ēre*, *a face să putrezească*, *a lăsa să putrezească*; *putrefio*, *fieri*, *a putrezi*, *a fi în putrefacție*; *putro*, *-ēre*, *a fi putred*; *putrescibilis(2)*, *putribilis(2)*, *supus putrefacției*,

putreziciunii; compuşii ex-, re-putesco, -ere, a se împuti; imputresco, -ere, a putrezi, imputribilis(2) care nu putrezeşte, imputribiliter, fără să putrezească.

În acelaşi regim semantic se încadrează şi verbul *tabeo, -ere*, termen foarte bogat în sensuri: *a se topi, a se descompune, a se degrada*, dar şi *a dezgusta* sau *a se consuma, a degenera*, iar la figurat *a lâncezi*. Derivaţii şi compuşii acestuia sunt: *tabes, -is(f)*, tradus prin *descompunere, putrezire*; acesta în sens concret se referă la *scursoare, baltă, lichid*; subliniază şi aspecte legate de sănătate, traducându-se prin *boală molipsitoare, molimă*, dar şi *plagă, sleire de forţe, suferinţă care roade sufleteşte, corupere fizică şi morală*; *tabesco, -ere*, înzestrat cu aceleaşi sensuri ca şi *tabeo; tabidosus(3), stricat, putrezit; tabidulus(3)*, rar şi poetic, *care distruge*; *tabidus(3), topit, intrat în descompunere*, iar la figurat *ramolit; tabificabilis(2)* este considerat lucrul *care istoveşte omul; tabificatio, -onis(f) topire, istovire; tabifico, -are, a topi, a prăpădi; tabificus(3) care topeşte, care distruge, care prăpădeşte, care ucide; tabifluus(3), intrat în putrefacţie, care prăpădeşte, care consumă; tabitudo, -inis(f), descompunere, topire, istovire; tabum, -i, puroi, sânge stricat, la figurat molimă, pestă*; compuşii *contabesco, extabesco, intabesco*, toate cu sensul *a pieri, a se prăpădi, a se consuma*. Cuvântul de bază are foarte puţini reprezentanţi în limbile romanice.

Verro, -ere este un cuvânt vechi, folosit cu sens propriu şi figurat, clasic, ce desemnează acţiunea de *a mătura*, iar cu sens peiorativ *a şterge, a şterpeli, a fura*. Derivaţii săi sunt: *verriculum, -ii*, rar întâlnit şi *everriculum, -i*, însemnând *năvod*, dar şi *mătură, măturoi*. Verbul *everro, -ere* are înţelesul de *a mătura dând afară, a curăţa de murdării, a pescui sau a jefui*, la figurat; *averro, -ere, a mătura de pe*, iar la figurat, *a ridica, a înhăţa*; *adverro, -ere, a mătura; converro, -ere, deverro, -ere, praeverro, -ere, reverro, -ere*, toate cu sensul de *a mătura*.

Diversitatea termenilor ce exprimă ideea de purificare, de curăţenie trupească sau sufletească dovedeşte importanţa pe care aceasta o are în viaţa de fiecare zi a romanilor care şi-au făcut un ideal din curăţenia trupească şi din virtutea morală, care s-au îngrijit să se purifice spiritual şi, mai cu seamă, să reînvie o societate în care să guverneze moralitatea, binele şi frumosul.

Bibliografie

Bréal Michel, Bailly Anatole, *Dictionnaire etymologique latin*, Librairie Hachette, Paris, 1918.

de Vann Michiel, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series, Leiden, Brill, 2008.

Ernout Alfred, Meillet Antoine, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, Klincksieck, Paris, 2001.

Guţu G., *Dicţionar latin-român*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1983.

Matei Virgil, *Gramatica limbii latine*, Editura Scripta, Bucureşti, 1996.

Negrescu Dan, *Cultură şi civilizaţie latină în cuvinte*, Editura Paidea, Bucureşti, 1996.

Negrescu Dan, *Terminologie latină. Ieri. Azi*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2015.

Varro, *On the Latin Language*, with an english translation by Roland G. Kent, London, William Heinemann LTD, Harvard University Press, 1938.